

in medvedov. Vsak dan je prišel hlapec ali pastir in jih nakrmil. Proti svečnici so pričele ovce kotiti. Čez štiri tedne so jagnjeta odstavili in začeli ovce molsti in delati sir kot v planini. Pastirju, ki jih je pasel in krmil, je dal gospodar napraviti obleko.

Masla so napravili toliko, da so vse petke v letu belili le z maslom. Žgance so pa belili le s tropinami (žunto). Zašto so kajžarji premožnejšim kmetom rekali »žuntarji«.

Jeseni so nekaj ovac (okoli 100) odbrali in jih pasli po sončnih travnikih, da so se zredile. Imenujejo jih *pitance*. Okoli sv. Martina jih začno klati. Meso posuše in ga imajo vse leto.

Ko pridejo ovce s planine, jih drugi dan peljejo k Zelencam, drugemu izviru Save Dolinke Podkôrenom, in jih opero. Ko se posuše, jih ostrižejo. Pastir dobi ta dan klobaso, kruh in žganje. Strižejo jih tudi spomladi. Če se ovca udari, ji odstrižejo košček ušesa, da ji teče kri, in kmalu je dobra. Če se pa »napase«, t. j. preveč naje, ji navadno ni pomoči.

Danes imajo ovce sáme visoko v gorah. Vsako nedeljo hodi zgodaj zjutraj, že ob dveh, skupina fantov gledat, kje so. Nič več jih ne molzejo. Goje jih le zaradi volne in mesa. Koza je v vsej vasi le še ena; včasih jih je bilo do 700. V Loško planino za Mangartom, kjer še sirijo, daje ovce le še en posestnik.

V r a ž a. Če pride kdo gledat mlada jagnjeta, mora reči: »Vurak jim ne dej, taku sa lapi.«

Vsi pojte rakam žvižgat!

Dr. J. Lokar

Tako je zapel Prešeren in hotel s tem reči svojim pratikarjem in zvezdogledom, da je njihovo prerokovanje za nič. Ako je šel kdo rakom žvižgat, ga ni več. Kar gre rakom žvižgat, je izgubljeno. Če pošljem koga rakom žvižgat, se ga hočem otresti.

Od kod izvira izraz »rakom žvižgat«?

Ko sem hodil v ljudsko šolo, mi je pravila mati, da so Poljanci rakom žvižgali, ko so jih lovili v Kolpi. Kot urednik Ribiško-lovskega vestnika sem hotel dognati, kaj je s tem žvižganjem rakom. Najti pa nisem mogel nikogar, ki bi mi znal povedati, da so lovili rake z žvižganjem.

Poroča pa o tem Valvasor: rakarji ob Kolpi privežejo na palico glisto, potope jo v vodo in jo drže pred račjimi luknjami, ki so večinoma v trdem skalovju. Nato žvižgajo z usti posebno melodijo, da prihajajo raki iz lukenj. Z drugo palico, ki je na enem koncu razcepljena, prijemajo rake in jih potegujejo iz vode, toda vedno le enega naenkrat. Voda mora biti popolnoma čista in ne kalna.

Valvasor sicer sam ni videl lovi rakov z žvižganjem, a ljudje so mu pravili o tem načinu lovi v Kolpi in njenih pritokih. Govoril je tudi s Polakovčevim, ki je služil kot častnik več let pri grofih Frankopanih in je slovel kot najboljši žvižgač rakom. Z žvižganjem jih je lovil v Kolpi med Metliko in Poljanami.

Po Valvasorjevem zatrdilu so raki na pravo žvižganje tako radi prihajali, da jih je nalovil žvižgač v istem času 100, ko se jih ni dobilo brez žvižganja niti šest.

Da so se z žvižganjem privabljali raki iz račin, ne ve danes nihče. Tudi je nemogoče, ker leže račine tako globoko pod vodo, da rak žvižga ne more slišati.

Lov rakov z žvižganjem je torej prazna vera. Da je imel Pavlovič izredno srečo, mnogo večjo kot drugi, je vzrok v tem, da je za račine bolje vedel kot drugi, da je bil sploh boljši rakar in da je znal loviti ob pravem času.

Vera, da se love raki z žvižganjem, je nastala iz vraže, da imajo raki svojega pastirja — hudiča. Ta vera je razširjena na Slovenskem povsod, kjer so bile rakovnice (rakovite vode). Pravi pa, da hudič ponoči rake pase. Na prste jim zažvižga in koj se izkobacajo vsi iz vode pa se pasejo po travi. V poletnem času (najrajši ko pšenica cvete) jih gre sicer vsak večer nekaj na pašo, vsi pa le, če jim hudič žvižga. Zato ljudje, ki hočejo mnogo rakov nabrati, tudi žvižgajo, da bi izvabili rake iz lukenj. Gorje jim pa, če bi bil hudič tako blizu, da bi jih slišal in bi opazil njihovo golju-fijo! Raztrgal bi žvižgača.

Da je žvižganje rakom prazna vera in da ne velja, so ljudje kmalu spoznali. Zato pomeni žvižganje rakom za nič stvar.

Žabam ali ribam gosti ima enak pomen. Sostanovalkam raka se gode.

Nekaj zagovorov iz borovniške okolice

Dr. J. Lokar

Zoper prisad: Ti hud (prisad) pejd vn s tega mesa, s tega mesa v tenko kožco, s tenke kože v tenko dlačco, s tenke dlačce v tenko travco, s tenke travce v tenko listjiče, pejd čez grmovje in skalovje, pejd ke, k'er zgonovi ne zgone, ker kori ne pojo, tam se suši, k'er nič božjega več ni.

Zoper strup: Tam stoji silna škala, na tej škali sv. Šenpas, še Mat Božja ke pride, pravi: Vstani gori, sv. Šenpas, pejd k tem človeku vernemu in kršenmu, da ga ne bo srbel ne bolet od tega črva pozemeljskega. Iz zemlje si pršu, v zemljo boš šu! V imen Boga Očeta in Sina in sv. Duha. (Amen se ne sme izgovoriti.)

Za grlo: Sv. Blaž je imel devet sestra. Od 9—8, od 8—7, od 7—6, od 6—5, od 5—4, od 4—3, od 3—2, od 2—1, od ene do nobene. Daj Bog in sv. Blaž, da bi se te bolečine tako razšle, kakor so se te sestre razšle.

Kadar se žila odpre: So bli trije malnarji: oče malnar, sin malnar, sinov sin malnar. So vstavli to tekočo vodo. Tud jest tebi vstavim to krvavo žilo. V imen Boga Očeta in Sina in sv. Duha. (Amen se ne sme reči.)

Zoper zobno bolečino: Ti bolečina, pejd vn s tega mesa, ker te ta kršen človek preganja: V imen Boga, Očeta in Sina in sv. Duha. Amen.

Zoper neznano bulo. Ti neznana bula, pejd preč, te preganjam, te panam. V imen Boga Očeta in Sina in sv. Duha. Amen.

Zoper vred: Jezus je šu čez most, je oslička jezdju, osličk se je spotknu, želodc se je premeknu. Pomagaj Bog in sv. Peter!

Preden se zagovor izreče, se mora na del telesa, kjer boli ali je rana, dahnti. Medtem pa, ko se besede izgovarjajo, se pljune trikrat v nič (nazaj čez ramo).

